

Skogsbruk för hållbar utveckling

Skogsindustriernas strategier och
åtaganden för biologisk mångfald
och förväntningar på politiken

INNEHÅLL

- 3 | Introduktion
- 4 | Sammanfattning
- 5 | Skogen är en viktig nyckel till en hållbar samhällsutveckling
- 10 | Det går åt rätt håll, men det tar tid
- 11 | Nuläge och framtid för biologisk mångfald i skogen
- 14 | Samhällets målsättningar för biologisk mångfald i skogen
- 17 | Förväntan på politiska beslut
- 18 | Ordlista

Bild 1
Naturvårdsbränning
skapar förutsättningar
för många arter som
är beroende av åter-
kommande bränder.
Foto: Yvonne Aldentun

Introduktion

Det här är en sammanfattning av Skogsindustriernas strategier, åtaganden och förväntningar om skogsbruk och biologisk mångfald. Med Skogsindustrierna avses branschorganisationen Skogsindustrierna och dess medlemmar. Medlemmarna äger tillsammans en fjärdedel av Sveriges skogsmark och använder råvara från skogar i hela landet.

Skogsindustrierna har under lång tid arbetat mål- inriktat, systematiskt och kommit en bra bit på färden för att nå våra mål om biologisk mångfald i skogen. Påståenden om att Sverige inte har ett hållbart skogsbruk – bland annat med hänvisning till att uppsatta miljömål inte nås, att det finns rödlistade skogslevande arter och att skogliga naturtyper inte anses ha gynnsam bevarandestatus – sprids ibland. Sällan efterfrågas närmare belegg för dessa påståenden och Skogsindustrierna anser att de förtjänar en närmare granskning.

Skogsindustrierna har därför låtit ta fram rapporten *Skogens biologiska mångfald – om arter, miljöarbete och statistik*.¹ Syftet är att sakligt beskriva det aktuella tillståndet för biologisk mångfald i skogen och hur skogsnäringen, myndigheter och andra

aktörer sedan länge arbetar aktivt för att bevara och följa upp den. Rapporten visar att förutsättningarna för biologisk mångfald går åt rätt håll, men att tids- perspektivet ofta glöms bort i diskussionen.

Flera av de frågeställningar som redovisas och diskuteras i rapporten ligger till grund för ställnings- taganden i detta dokument. Skogsdebatten behöver nyanseras och grundas mer på fakta om den över- gripande utvecklingen för biologisk mångfald. Diskussionen om skogsbruk och biologisk mångfald har goda förutsättningar att bli mer konstruktiv om den förs på en mer evidensbaserad grund och med hela skogslandskapet för ögonen.

I dokumentet beskrivs också Skogsindustriernas egna, framtidsytande målsättningar för skogsbruk för en hållbar utveckling. Det tar också upp vilka åtag- anden detta innebär för branschen samt ett antal politiska åtgärder som behövs för att stödja denna utveckling. Fokus ligger på ett ansvarsfullt brukande av skogen som tar hänsyn till biologisk mångfald och andra värden. För även om mycket mark undantas från brukande så kommer huvuddelen av arterna fortsatt att finnas i den brukade skogen.

¹ Hannerz, M., Simonsson, Per. 2020. Skogens biologiska mångfald – om arter, miljöarbete och statistik. Skogsindustrierna, december 2020.

SAMMANFATTNING

Skogsindustriernas arbete för biologisk mångfald i skogen har följande utgångspunkter:

- **Skogen är en viktig nyckel till utvecklingen av ett hållbart samhälle**
För Skogsindustrierna är hållbarhetsdimensionerna social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet en helhet – i enlighet med Agenda 2030. Skogen och brukandet av den spelar en avgörande roll för biologisk mångfald, sociala värden, klimatarbete, jobb, tillväxt och välfärd. Alla dessa dimensioner påverkar och är beroende av varandra.
- **Skogsindustriernas mål för hållbar utveckling**
Skogen brukas med hänsyn till biologisk mångfald, samtidigt som tillgången på skogsråvara och bidraget i omställningen till ett fossilfritt samhälle ökar. Skogsnäringen bidrar fortsatt till ökat välbefinnande och människors välbefinnande och livskvalitet.
- **Skogsindustriernas mål för biologisk mångfald**
"Vi brukar skogen så att alla naturligt förekommande arter kan fortleva i skogslandskapet."
I skogsbruket kommer vi fortsätta att arbeta med naturvårdsmässigt viktiga strukturer, substrat och miljöer. Målen för skogsbruket omfattar
 - miljöhänsyn i den brukade skogen
 - frivilliga avsättningar och särskilda skötselåtgärder
 - fortsatt hållbar utveckling i skogsbruket – i linje med Agenda 2030
 - mätbara och tidsatta mål för att följa utvecklingen.
- **Skogsindustriernas strategi för biologisk mångfald**
Skogsindustrierna planerar och bedriver skogsbruk och naturvårdsåtgärder i ett landskapsperspektiv och på regional nivå. Strategin utgår från kunskap om naturliga störningar som exempelvis brand, storm och översvämningar i landskapet. Åtgärder för biologisk mångfald tas genom miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder i det brukade landskapet samt genom frivilliga avsättningar för naturvård och sociala värden.
- **Det finns en etableringsmöjlighet för arter**
Skogspolitiken med jämställda mål för miljö och produktion samt frihet under ansvar har gett resultat och förutsättningarna för biologisk mångfald går åt rätt håll. Tack vare att andelen död ved, gamla träd och andra viktiga substrat har ökat i skogen finns det nu möjlighet för arter att fortleva och etablera sig i nya områden. Det finns en etableringsmöjlighet för arter.

Skogen är en viktig nyckel till en hållbar samhällsutveckling

En hållbar samhällsutveckling kännetecknas av att de tre dimensionerna ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet balanseras, samspelar och stödjer varandra. En politik för hållbar utveckling behöver därför göra en omsorgsfull avvägning mellan dessa dimensioner när olika samhällsmål formuleras. Skog, skogsbruk och skogsnäring bidrar och tar hänsyn till de tre dimensionerna på olika sätt. Skogsindustrierna bidrar därmed med lösningar till många samhällsutmaningar och -mål och till i stort sett samtliga FN:s globala mål för hållbar utveckling. Skogsnäringen är till exempel en viktig del av Sveriges ekonomi. Branschen är starkt exportinriktad och ger ett betydande bidrag till landets handelsbalans. Dessutom bidrar skogsnäringen till att nå klimatmål och mål om fossilfrihet genom att koldioxid binds och lagras i den växande skogen och i produkter samt genom att

produkter från skogen kan ersätta fossila alternativ. Skogsnäringen bidrar även till samhällets mål om landsbygdsutveckling och sysselsättning där näringen skapar direkta och indirekta arbetstillfällen, ofta på orter där det i övrigt kan vara svårt att hitta jobb. Genom en rad insatser som ökar tillgängligheten för allmänheten till skog och skogsmark bidrar skogsbruket även till samhällets mål om människors hälsa och välbefinnande. Skogsbruket bidrar även till den ekologiska dimensionen. Detta främst genom den miljöhänsyn som tas vid skogsbruksåtgärder och frivilliga avsättningar, där de senare sammantaget utgör drygt fem procent av Sveriges produktiva skogsmarksareal. Svensk skog, skogsbruk och skogsnäring kommer i framtiden att få ännu större betydelse och är en viktig nyckel för utvecklingen av ett hållbart samhälle.

Skogsindustriernas mål för skogsbruk för en hållbar utveckling

Vi brukar skogen så att

- alla naturligt förekommande arter kan fortleva i skogslandskapet
- den kan bidra till ökat samhällsekonomiskt välbefinnande
- den kan bidra i omställningen till ett fossilfritt välfärdssamhälle och en cirkulär bioekonomi
- den ökade efterfrågan på skogsråvara och produkter kan tillgodoseas
- den kan bidra till att öka människors välbefinnande

Skogsbruk för hållbar utveckling likställer den ekologiska, ekonomiska och sociala dimensionen. Om någon av dessa ges större vikt än de andra rubbas balansen och utvecklingen missgynnas på andra plan. Skogsindustriernas hållbarhetsarbete omfattar alla led i tillverkningskedjan; skogsbruk, tillverkningsprocess, energi, kemikalier, hantering av rest- och biprodukter och transport. Skogsnäringens förädlingskedja präglas av hög grad av cirkularitet och resurseffektivitet. Inom skogsbruket kombineras aktivt brukande, hög tillväxt och skördenivå med att värna mångfalden av livsmiljöer och arter i skogen, sociala värden samt kulturmiljöer.

Skogsindustriernas mål för biologisk mångfald

Skogsindustrierna har formulerat ett övergripande mål för biologisk mångfald: *Vi ska bruka skogen så att alla naturligt förekommande arter kan fortleva i skogslandskapet.*

Detta brukande är en förutsättning för ett rikt skogslandskap med god hänsyn till djur- och växtliv, vatten, rekreationsvärden och kulturarv. Målet är av stor betydelse, levande och konkret och Skogsindustrierna känner ett stort ansvar i kraft av det sammanlagda stora ägandet av skogsmark som utgör ungefär en fjärdedel av Sveriges skogsmark.

För att nå målet om biologisk mångfald i skogen arbetar Skogsindustrierna sedan länge med att skapa och värna naturvårdsmässigt viktiga strukturer, substrat och livsmiljöer i skogslandskapet framför att fokusera på enskilda arter – eftersom artförekomst är svårt att mäta. Utgångspunkten för strategin är att när det finns en variation och tillräckligt mycket av olika livsmiljöer, strukturer och substrat, finns det större möjlighet för arter att fortleva.

Här presenteras vad Skogsindustrierna vill uppnå för att alla naturligt förekommande arter ska kunna fortleva i det svenska skogslandskapet.

Det här vill vi uppnå med miljöhänsyn i den brukade skogen

- Miljöhänsyn av hög kvalitet genom att målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning vid planering och genomförande av alla åtgärder i produktionsskog.
- God hänsyn till vatten.
- Inga allvarliga körskador.
- God ståndsorrt Anpassning och klimatanpassning.

Det här vill vi uppnå i de frivilliga avsättningarna och genom särskilda skötselåtgärder

- Alla frivilliga avsättningar bedöms utifrån sina naturvärden och behov av naturvårdande skötsel eller restaurering.
- Naturvårdande skötsel eller restaurering utförs för att höja naturvärdena i de frivilliga avsättningarna.
- Naturvårdsbränningar utförs för god tillgång på bränd ved och bränd mark.

Det här fortsätter vi göra för att utveckla det hållbara skogsbruket

- Vi deltar aktivt i samverkansprocessen om målbilder för god miljöhänsyn.
- Vi bedriver ett aktivt arbete med åtgärdsprogram för hotade arter, i dialog med länsstyrelser och Skogsstyrelsen.
- Vi initierar och bidrar till forsknings- och utvecklingsinsatser för ökad kunskap om skogsbrukets påverkan på biologisk mångfald i skogen. Framförallt om kopplingar mellan strukturer, substrat, livsmiljöer och artförekomst, arters förmåga att spridas och återkoloniserar, samt hur ny teknik och digitalisering kan bidra till ökad effektivitet och precision i naturvårdsarbetet.
- Vi initierar och genomför dialogsamtal med aktörer och intressenter för att identifiera prioriterade utvecklingsområden med koppling till skogens många nyttor, exempelvis om olika skogsskötselmetoder.
- Kompetensutveckling sker av alla berörda medarbetare och underleverantörer för en relevant och hög kunskapsnivå.

Mätbara mål för att följa utvecklingen

- Arealen gammal skog ska öka med minst 10 procent till 2030.
- Arealen lövdominerad skog ska öka med minst 10 procent till 2030.
- Volymen död ved ska öka med minst 10 procent till 2030.
- Virkesförrådet av grova träd ska öka med minst 10 procent till 2030.

Skogsindustrierna har identifierat konkreta åtgärder i det praktiska skogsbruket som årligen följs upp och mäts av Riksskogstaxeringen². Ökningen räknas från år 2020. Mätning utförs av Riksskogstaxeringen genom rullande femårsmedelvärden. Det innebär att slutår för mätserierna blir 2032.

Bild 2

Mängden död ved har ökat i skogslandskapet under de senaste decennierna. Både stående och liggande död ved är viktiga. Foto: Mats Hannerz.

Skogsindustriernas strategi för biologisk mångfald

Ansvar för biologisk mångfald i skogen är delat mellan staten och näringen. Statens ansvar innebär främst inrättande av formella avsättningar för naturvård och naturvårdande skötsel i dessa områden. Arbetet har varit framgångsrikt och ökningen av formellt skyddad skogsmark sedan slutet av 1990-talet är betydande.

Skogsbrukets ansvar för biologisk mångfald tas i första hand genom miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder i det brukade landskapet. Ansvar tas även genom att frivilliga avsättningar görs för naturvård och sociala värden. Hela skogsnäringen har arbetat intensivt under många år med att göra sådana frivilliga avsättningar som idag omfattar drygt 1,2 miljoner hektar produktiv skogsmark.

Biologisk mångfald i skogen är en central och viktig fråga för Skogsindustrierna. Det visar inte minst

alla de åtgärder som genomförs – och under lång tid har genomförts – av skogsbruket, och som framgår av bland annat Riksskogstaxeringens årliga inventeringar. Arbetet för biologisk mångfald i skogen är ett exempel på hur branschen tar sitt sektorsansvar för miljön. Insatserna sker på olika nivåer där skogsbrukets frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder, och statens insatser med formellt avsatta områden, kompletterar varandra. Se tabell 1.

Vi arbetar med landskapsperspektiv och regionalt perspektiv

Skogsindustrierna har under lång tid arbetat med att planera och bedriva skogsbruk och naturvårdsåtgärder i ett landskapsperspektiv genom ekologisk landskapsplanering. De boreala skogarna har historiskt utvecklats genom omfattande störningar som

² Riksskogstaxeringen, Sveriges lantbruksuniversitet, SLU.

brand, storm och översvämningar. Kunskaperna om till exempel skogsbrand som störningsfaktor har därför spelat en viktig roll i den ekologiska landskapsplaneringen där skötselåtgärder i olika områden har anpassats efter hur ofta brand har förekommit som naturlig störning i olika delar av landskapet. En avverkning medför i viss mån en liknande störning som en skogsbrand, som ekosystemet är naturligt anpassat till. Att arbeta med landskapsplanering är enklare för markägare med stora sammanhängande skogsområden, men även inom det enskilda skogsbruket sker viss frivillig planering över fastighetsgränser. Arbetssättet kan också innebära att åtgärder för att gynna rödlistade arter hanteras utifrån ett regionalt perspektiv. Genom en analys av vilka arter som finns i ett specifikt landskap, vilka av dessa som påverkas av skogsbruk samt vilket behov av livsmiljöer de har, kan markägaren ta ett ansvar för de arter vars livsmiljö denne har möjlighet att påverka. Målet är att bevara tillräckligt mycket av olika livsmiljöer genom att prioritera vad som är viktigast lokalt. Genom att analysera var och hur skogsbruket kan ta ansvar för arters livsmiljöer kan kunskaperna om arter användas som ett verktyg för naturvårdsarbetet. Att arbeta i ett landskapsperspektiv ger även underlag för att identifiera områden lämpliga som frivilliga avsättningar och för att prioritera miljöhänsynen vid alla skogsbruksåtgärder.

Vi arbetar med frivilliga avsättningar

En mångfald av livsmiljöer värnas och utvecklas i de frivilliga avsättningarna. Naturligt förekommande arter ges förutsättningar att fortleva i skogslandskapet genom att områden lämnas orörda eller genom att naturvårdande skötselåtgärder vidtas vid behov. Samtidigt kan då tillväxt och skörd öka på den övriga arealen. Idag har skogsbruket avsatt sammanlagt drygt 1,2 miljoner hektar som frivilliga avsättningar, vilket motsvarar drygt 5 procent av den produktiva skogsmarksarealen. En stor andel av de frivilliga avsättningarna har behov av skötsel för att bevara och utveckla naturvärdena.

Vi arbetar med miljöhänsyn

Miljöhänsyn tas vid alla skogsbruksåtgärder och skogsvårdslagstiftningen reglerar den miljöhänsyn som ska tas. Det kan exempelvis innebära att enskilda träd och lågor lämnas, att högstubbar skapas (detaljhänsyn) och att trädgrupper, kantzoner och hänsynskrävande biotoper lämnas (hänsynsytor). I takt med att nya områden avverkas ökar arealen miljöhänsyn som blir en del av det kommande skogsbeståndet. Arbetet är strukturerat och miljöhänsynen genomförs med riktlinjer, ledningssystem, instruktioner och planering. Skogssektorn har tagit fram gemensamma målbilder för god miljöhänsyn som ett stöd för prioritering vid planering och genomförande av skogsbruksåtgärder. Målbilderna omfattar hänsynskrävande biotoper, hänsyn till mark och vatten, kulturmiljöer samt friluftsliv och rekreation. De är framtagna i samverkan inom skogssektorn och med andra intressenter som olika ideella organisationer inom naturvård och friluftsliv, och tar sin utgångspunkt i rådande skogsolitik och bästa tillgängliga kunskap.

Målbilderna är implementerade i skogsbruket och ger praktisk vägledning i att anpassa hänsynen till specifika förutsättningar vid varje åtgärd.

Att arbeta för ständig förbättring är en viktig del i skogsbrukets arbete med miljöhänsyn. Kompetensutveckling, uppföljning och revisioner är nödvändiga för att säkerställa kvaliteten på arbetet och för att utveckla metoder och arbetssätt. Ny teknik bidrar till minskad risk för misstag och ger bättre underlag för planering, beslut och uppföljningar.

Bild 3

Varglaven är en giftig lav som växer på solexponerade torrakor i öppna skogar.

Foto: Per Simonsson

Bild 4

Mindre hackspett lever i äldre löv- och blandskogar där det finns död lövved. I rödlistan är den klassad som "Nära hotad" men har visat på en svag ökning under de senaste åren. Den finns i större delen av landet men är vanligast i södra Sverige.

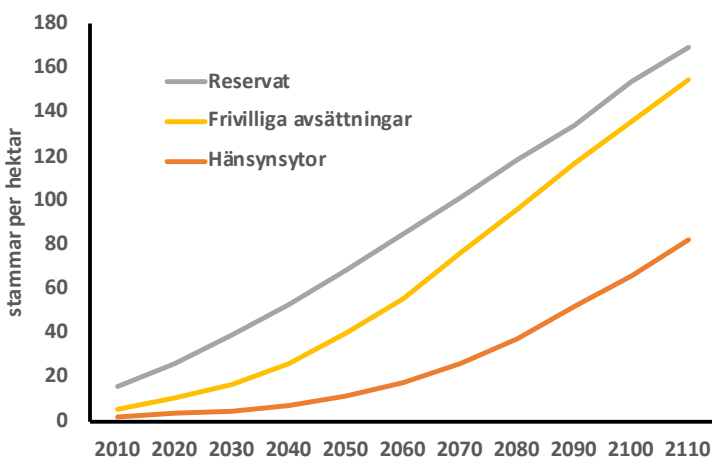
Foto: Jens Ståhlberg

Det går åt rätt håll, men det tar tid

Tidsperspektivet är viktigt när man diskuterar processer och förändringar i skogslandskapet. Med skogens långa omloppstider dröjer det innan dagens miljöanpassade skogsbruk får fullt genomslag. Vissa områden är fortfarande påverkade av tidigare, mindre miljöanpassad markanvändning. Precis som inom annan industri och markanvändning har även skogsbruket historiskt använt metoder som med dagens kunskap och teknik har varit negativ för miljön. Objektiva data när det gäller strukturer, substrat och livsmiljöer i skogen, som ger förutsättning för ökad biologisk mångfald, pekar dock i en positiv riktning, som nämns tidigare. Genom naturvårdande skötsel, anpassade skötselmetoder, miljöhänsyn och värnande av hänsynskrävande biotoper skapas förutsättningar för att arter ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd. Det är ett viktigt och ständigt pågående arbete. Med dessa positiva förändringar bedöms det finnas en etableringsmöjlighet. Begrep-

pet etableringsmöjlighet kan ses som motsatsen till utdöenderisk, vilket avser enskilda arters risk att dö ut i Sverige. En etableringsmöjlighet är en omvänd företeelse i form av den nyetablering av arter som kan ske i områden där de inte finns idag. En sådan etableringsmöjlighet kan särskilt uppstå i de reservat, frivilliga avsättningar och hänsynsytor där mängden viktiga substrat som till exempel död ved och gamla träd ökar hela tiden. Skogsstyrelsen har gjort scenarier för hur strukturerna och livsmiljöerna kan komma att förändras under de närmaste 100 åren. Det är stora förändringar som följer av att träden blir äldre, grövre och så småningom dör i de olika avsättningsformerna. I de frivilliga avsättningarna väntas exempelvis antalet äldre och grövre träd öka från cirka 10 till knappt 80 per hektar under de närmaste 50 åren (figur 1).

Figur 1

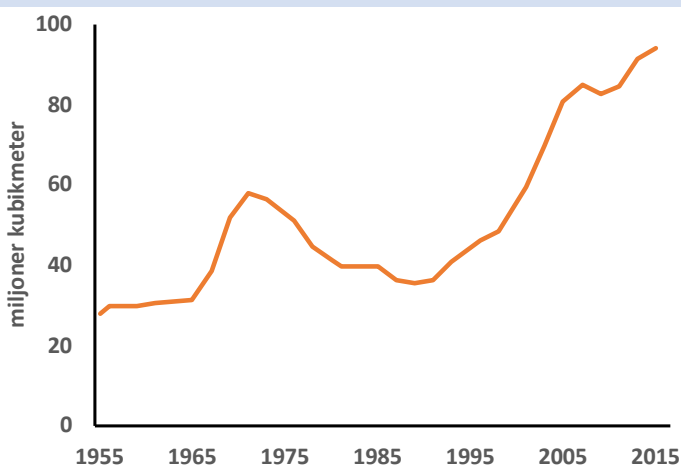
Antal träd äldre än 200 år per hektar per avsättningsklass under en 100-årsperiod enligt Skogliga Konsekvensanalyser 15, scenariot "Dagens skogsbruk".

Nuläge och framtid för biologisk mångfald i skogen

Kunskap om hur mångfalden i skogen faktiskt har förändrats genom historien är relativt begränsad, trots omfattande forskning och dokumentation. Vi vet bland annat att strukturer och substrat som till exempel gamla träd, död ved i olika nedbrytningsstadier, stenblock och våt mark har stor betydelse för många av skogens arter. Vi vet också att skogens sammansättning av trädslag och beståndsstruktur har visat sig samvariera med artmångfalden. Genom att analysera hur förekomsten av viktiga strukturer, substrat och livsmiljöer har förändrats kan vissa slutsatser dras om förutsättningarna för arter att etableras och fortleva. Fortsatt utveckling av kunskapsuppbyggnad om samband mellan artförekomst och strukturer, substrat och livsmiljöer är mycket angeläget.

Kunskapen om *tillgången på strukturer, substrat och livsmiljöer* och hur den har förändrats i de svenska skogarna är god, inte minst genom Riksskogstaxering-

ens inventeringar³. Sedan den nya skogspolitiken infördes i början av 1990-talet har mängden hård död ved (figur 2) i det närmaste tredubblats, volymen grova lövträd fyrdubblats (figur 3) och arealen gammal skog ökat med 80 procent (figur 4)⁴. Siffrorna gäller utom för skyddade områden och är i första hand ett resultat av förändrad skogsskötsel och ökad miljöhänsyn. Detta visar att skogspolitiken med jämställda mål för miljö och produktion samt frihet under ansvar har gett resultat. Med bibehållen ambitionsnivå kommer mängden av substrat, strukturer och livsmiljöer därmed att fortsätta öka. Om även skyddade områden inkluderas i mätningarna är den positiva trenden än tydligare. Förutsättningar för arter förbättras hela tiden, även om det är lång leveranstid på vissa strukturer, substrat och livsmiljöer. Detta bör rimligtvis innebära att det finns en *etableringsmöjlighet* för arter. (För beskrivning av begreppet etableringsmöjligheter, se sid 10.)

Figur 2

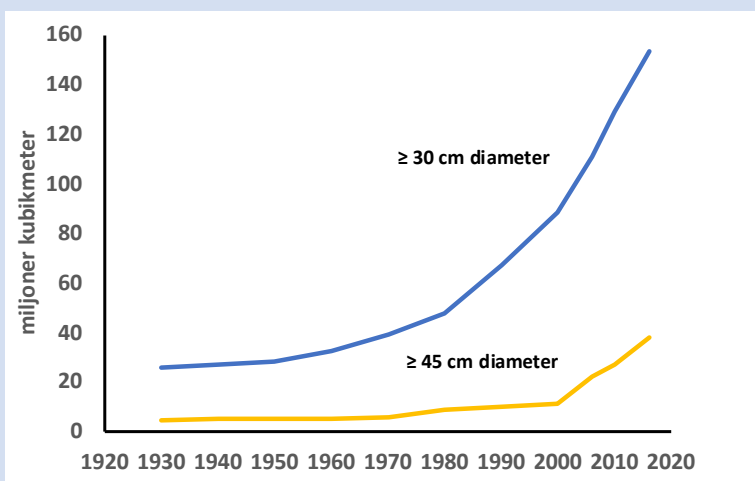
Mängden hård död ved 1955–2015 enligt Riksskogstaxeringen. Den ökning som syns i slutet av 1960-talet är sannolikt en effekt av 1969 års storm och efterföljande insektsvärningar. Ökningen på 2000-talet är både en effekt av stormar (Gudrun med flera) och lämnad hänsyn. Siffrorna gäller utom för formellt skyddade områden. Från Skogsdata 2020.

3 Sveriges lantbruksuniversitet, Centrubildningar och projekt, Riksskogstaxeringen. 2020.

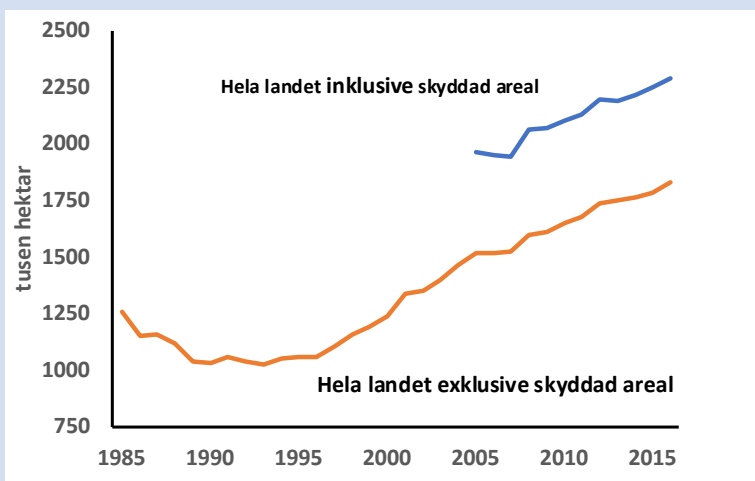
4 Data från Sveriges lantbruksuniversitet 2020. Skogsdata 2020, Produktiv skogsmark samt från sverigesmiljomal.se.

Kunskap om olika arters förekomst i skogen och hur denna förekomst förändrats är mer brisfällig eftersom många arter är svåra att inventera. Det finns styrkor och svagheter i de mått och bedömningar som görs. Med undantag för några enskilda väl kända arter, som skogslevande fåglar, saknas objektiva och regelbundna inventeringar. Det gör det svårt att få en helhetsbild av tillståndet för skogens arter. Såväl antalet individer som arter

fluktuerar naturligt, men även förändrat klimat eller ändrad markanvändning påverkar arternas utveckling. Exempel på det senare kan vara att skogsbyte upphört eller att naturliga bränder har minskat, vilket påverkat många arter. Arter som är beroende av gammal skog kan påverkas negativt av en avverkning, men hur det inverkar på artens antal eller överlevnad i stort inom landet vet vi mindre om.

Figur 3
Virkesförrådet för grova lövträd har ökat under hela 100-årsperioden, lövträd >30 cm från cirka 25 miljoner kubikmeter 1926 till cirka 150 miljoner 2016. Alla ägoslag förutom fjäll och bebyggd mark. Från Skogsdata 2020.

Figur 4
Arealen gammal skog på produktiv skogsmark har ökat från cirka 1 miljon i början av 1990-talet till 1,8 miljoner hektar i den skog som ligger utanför skyddade områden. Om även dessa räknas in har arealen ökat till 2,3 miljoner hektar. Data från sverigesmiljomal.se

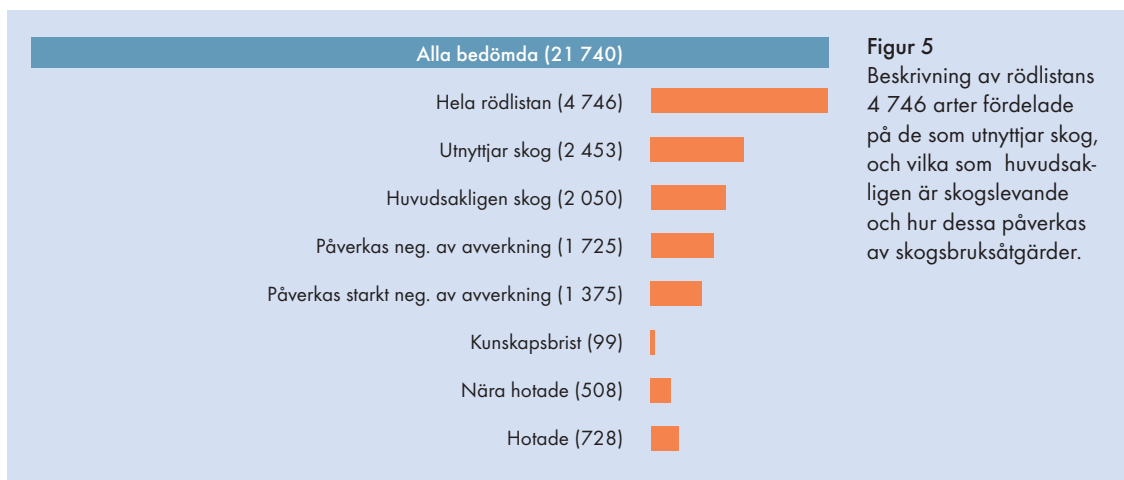
Rödlistan

Den svenska rödlistan beskriver tillståndet för naturligt förekommande arter i Sverige och är en sammanställning över enskilda arters risk att dö ut i Sverige. Rödlistan tas fram av Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet och revideras vart femte år. Rödlistan används ofta i diskussionen om skogslevande arter för att argumentera för att det pågår en utarmning av biologisk mångfald i den brukade skogen. För att kunna göra rätt prioritering av skogsbrukets åtgärder för biologisk mångfald finns det därför skäl att fördjupa sig i vad rödlistan faktiskt visar, och vilka slutsatser som kan dras och vilka som inte kan dras utifrån den.

Eftersom det är svårt att räkna antalet individer av en specifik art, baseras rödlistan till stor del på bedömningar av information om strukturer, miljöer och substrat som arterna är beroende av. Som nämnts ovan ökar dessa strukturer sedan länge i det svenska skogslandskapet och förutsättningarna för skogens arter borde därför bli allt bättre. En enskild skogsbruksåtgärd har naturligtvis effekter på arternas livsmiljö, men kunskap om arters förmåga att överleva, återhämta och sprida sig till nya lokaler är begränsad. Detta är därmed viktiga forskningsfrågor. Rödlistan innehåller uppgifter om vilka faktorer som

påverkar arterna, något som har stort genomslag i debatten. I rödlistan görs dock vissa problematiska förenklingar. Till exempel anges *slutavverkning* som negativ påverkansfaktor, även för vissa arter som inte är direkt påverkade av skogsbruk. Det kan exempelvis gälla arter som hotas av att träd bärande betesmarker växer igen eller arter som bara finns i redan skyddade områden, där slutavverkning inte ens är tillåten och som därmed inte kan anses utgöra ett hot för arten. Det finns därför anledning att nyansera budskapen om vilket hot som skogsbruk eller annat brukande faktiskt medför och hur detta kan hanteras. Figur 5 nedan visar hur det stora antalet arter som nämns i debatten behöver brytas ner och analyseras noggrannare för att få information om antalet arter som faktiskt påverkas av skogsbruk.

Av alla bedömda arter, 21 740 stycken, återfinns 4 746 på rödlistan. Av dessa lever 2 453 arter i skog och 2 050 är huvudsakligen skogslevande. Enligt rödlistan bedöms 1 725 av dessa påverkas negativt av avverkning och 1 375 påverkas starkt negativt av avverkning. Av de skogslevande arter som är starkt påverkade av avverkning klassas 728 arter som hotade, 508 som nära hotade och för 99 av arterna finns en kunskapsbrist om hur de påverkas.

Skogsindustriernas syn på rödlistan

Skogsindustrierna anser att rödlistan är en värdefull kunskapskälla, men att den inte ger hela bilden av tillståndet för en art eller artgrupp. Det är svårt att hitta vedertaget, empiriskt underlag som beskriver hur skogsbruket påverkar enskilda arter på lång sikt. Tillståndet för en art bedöms ofta indirekt baserat på kunskap om deras miljökrav, exempelvis död ved, äldre skog, gamla träd, lövträd och hur väl dessa krav möts.

Från rödlistan kan utläsas vilka arter som bedöms minska och vilka som är rödlistade på grund av små eller fragmenterade utbredningsområden eller för att de lever i små populationer. Att en art finns på

rödlistan kan vara helt naturligt, och behöver inte ha någon koppling till skogsbruk. Bedömningen av hur skogsbruket påverkar arter behöver därför nyanseras. Många arter som i rödlistan klassas som påverkade av avverkning förekommer inte i brukad skog. Arter som minskar förs upp på rödlistan. Det framgår dock inte av rödlistan vilka arter som ökar eller tillkommer. Rödlistan ger därför endast en del av beskrivningen av läget för biologisk mångfald. För att bättre följa utvecklingen för naturligt förekommande arter i Sverige skulle även en "grönlista", som visar arter med en positiv utveckling, behöva tas fram och kommuniceras tillsammans med rödlistan.

Samhällets målsättningar för biologisk mångfald i skogen

Miljökvalitetsmålet Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Vi menar att det miljökvalitetsmål som riksdagen formulerat som en långsiktig vision för Levande skogar är relevant och Skogsindustrierna ställer sig bakom detta mål. Regeringen har därutöver formulerat ett antal preciseringar av miljökvalitetsmålet. De uttolkningar som i återkommande uppföljningar och

utvärderingar⁵ görs av preciseringarna, är dessvärre också av visionärt slag. Detta eftersom dessa tolkningar medför att preciseringarna är omöjliga att uppnå ens på mycket lång sikt, till och med om allt skogsbruk i Sverige skulle upphöra. Det är i grunden bra att arbeta med mål inom verksamheter och inom skogsbruket har vi stor vana av detta. Men för att mål ska vara ett stöd i det dagliga arbetet måste de formuleras så att de är möjliga att nå, specifika, mätbara, konkreta och motiverande.

⁵ Skogsstyrelsen 2019. Fördjupad utvärdering av Levande skogar 2019. Naturvårdsverket 2020. Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2020.

Naturtypsrapportering till EU

Skogsindustrierna anser att den metodik som Sverige använder för naturtypsrapportering till EU enligt EU:s habitatdirektiv, artikel 17⁶, är orimlig i sin ansats genom att den jämför utbredningen av naturtyper med en bedömd förindustriell utbredning. Många andra länder jämför med utbredningen vid direktivets införande eller vid sitt EU-inträde, alltså minst 100 år senare. För att en naturtyp ska anses ha gynnsam bevarandestatus anges dessutom ett arealbehov på

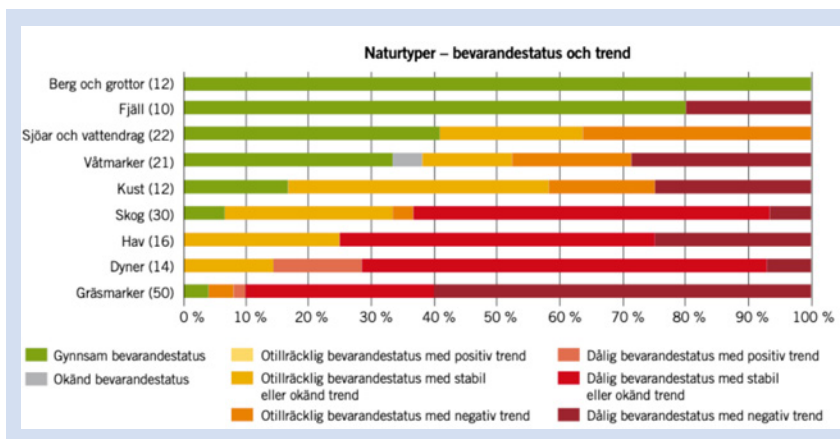
20 procent per naturtyp jämfört med den förindustriella utbredningen, och det ställs mycket höga kvalitetskrav vid naturtypsklassningen. Detta sammantaget bidrar till att endast 20 procent av naturtyperna i Sverige anses ha gynnsam bevarandestatus, enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Avvikande rapportering gör att Sverige framstår i betydligt sämre dager vid jämförelser med många andra EU-länder som ställer upp andra villkor vid sin rapportering.

Internationell rapportering av skyddade områden

Rapporteringen av skyddad natur till Internationella naturvårdsunionen (IUCN) och till Forest Europe är ytterligare exempel på när Sverige rapporterar på ett avvikande sätt som ställer oss i en sämre dager. Enligt rapporteringen till Forest Europe har Sverige bland de lägsta andelarna skyddad skog i Europa – trots att omkring 27 procent av all skogsmark i Sverige är undantagen brukande. Se tabell 1.

När man granskar den svenska rapporteringen framgår det att Sverige enbart rapporterar i kategorin strikt skydd medan många andra länder också rapporterar andra skyddsformer.

Den icke enhetliga internationella rapporteringen ger en felaktig bild av svenskt skogsbruk som är svår att korrigera i efterhand. Enhetlig och jämförbar rapportering är därför nödvändig.

Figur 6
Naturtypernas bevarandestatus och trend enligt artikel 17-rapporteringen till EU 2019⁷.

6 Naturvårdsverket 2019. Sveriges arter och naturtyper i EU:s art och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013–2018.

7 Westling, A., Toräng, P., Jacobson, A., Haldin, M., Naeslund, M. (red.). 2020. Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013–2018. Naturvårdsverket.

Realistiska mål om biologisk mångfald nödvändiga

En central del i arbetet med Agenda 2030⁸ är att göra avvägningar mellan olika målsättningar och intressen. Enligt regeringen utgör de svenska miljökvalitetsmålen den miljömässiga dimensionen i arbetet med Agenda 2030, men vid uppföljning av miljökvalitetsmålen görs ingen avvägning mot andra mål eller andra dimensioner av hållbar utveckling, vilket gör att de inte självklart kan anses vara önskvärda att uppnå i alla delar. Vi anser att avvägningar måste ske mot till exempel klimatmål, mål om fossilfritt samt mål för landsbygdsutveckling och företagens konkurrenskraft. Föreställningen att ytterligare avsättning av skogsmark är det primära och viktigaste för att bevara biologisk mångfald tar inte hänsyn till att vi behöver klara omställningen till ett fossilfritt samhälle. Den bidrar inte heller till hållbarhet i ett bredare perspektiv. Detta blir tydligt då nuvarande

målsättningar om biologisk mångfald indikerar att ytterligare över två miljoner hektar skogsmark skulle behöva återföras till ett "naturligt tillstånd". Det skulle innebära att stora arealer produktiv skog undantas från skogsbruk, att stora arealer jordbruksmark av högsta kvalitet i Skåne bör föryngras naturligt med ädellövskog och att många kraftverksdammar behöver rivras. Vi ställer oss tveksamma till att detta ligger i samhällets intresse på en övergripande nivå.

Skogsindustrierna anser att behovet av att avsätta ytterligare arealer skogsmark för naturvård kan begränsas. Detta kan ske genom att aktivt öka de naturvärden som finns i befintliga naturvårdsavsättningar genom naturvårdande skötsel och restaurering samt genom väl prioriterad och effektiv miljöhänsyn i det brukade landskapet. Detta skulle möjliggöra en balans mellan olika målsättningar och intressen.

Tabell 1

Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark utan överlapp mellan skyddsformerna, 2018⁹.

AREALER I HEKTAR, UTAN ÖVERLAPP			ANDEL AV SKOGSMARKEN	
Skyddsform	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt
Formellt skyddad skogsmark	1 381 800	2 335 400	6 %	9 %
Frivilliga avsättningar	1 210 100	1 210 100	5 %	4 %
Hänsynsytor	425 900	425 900	2 %	2 %
Improduktiv skogsmark		3 239 500	.	12 %

8 Prop. 2019/20:188. Sveriges genomförande av Agenda 2030.

9 SCB, 2019. Ny officiell statistik om skogsmark. Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark, 2018.

Förväntan på politiska beslut

För att skogsbrukets insatser ska ge största möjliga positiva effekt på biologisk mångfald är det viktigt att dessa kompletteras och kompletteras av de insatser som staten gör. Staten behöver därför vidta åtgärder för att underlätta, förstärka och understödja det arbete som skogsbruket gör. Här listas de åtgärder som Skogsindustrierna anser vara de viktigaste;

- **Politiska avvägningar mellan olika samhällsmål för en hållbar utveckling**
En tydlig och transparent avvägning bör göras mellan mål för biologisk mångfald och andra samhällsmål som till exempel klimatmål, mål om fossilfrihet och mål för landsbygdsutveckling. Det kan ske genom implementering av Agenda 2030 där en realistisk avvägning mellan olika samhällsmål kan hanteras och skogsnäringens betydelse beaktas. Klimatmålen innebär att åtgärder som bejakar och stöttar insatser som främjar en ökad tillväxt och skörd i skogen bör lyftas fram.
- **Omformulera och utveckla miljömålet Levande skogar**
Miljökvalitetsmålet Levande skogar bör utvecklas i en riktning som fokuserar på kvaliteten i naturvårdsinsatser istället för kvantiteten genom ökad areal skogsmark avsatt för naturvård. Miljökvalitetsmålet bör även vägas mot andra samhällsmål för hållbar utveckling. Formellt skydd av skog bör endast ske på frivillig väg. Resurser för skötsel av formellt skyddad skog behöver öka. Fokus i uppföljningsarbetet riktas mot att följa utvecklingen av strukturer, substrat och livsmiljöer. Målen bör utformas så att de ger den enskilde skogsägaren motivation och vägledning i brukandet och såväl improduktiv skogsmark som frivilliga avsättningar medräknas. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Riksskogstaxeringen bör ges i uppdrag att följa utvecklingen.
- **Utveckla redovisning och rapportering av skyddad natur**
Politiken bör verka för en enhetlig och jämförbar rapportering av skyddad natur till Internationella naturvårdsunionen (IUCN) och till Forest Europe. Rapportering bör ske i fler kategorier än "strikt skydd" så att en korrekt bild av svenskt skogsbruk ges.
- **Forskningsinsats för ökad kunskap om biologisk mångfald i skogen**
Staten bör i samverkan med skogsbruket initiera en större forskningsinsats om kopplingen mellan artförekomst och strukturer, substrat och livsmiljöer, arters förmåga att spridas och återkolonisera områden samt utvecklade metoder för mätning och uppföljning av biologisk mångfald i brukad skog. En större vetenskaplig utvärdering bör även göras tillsammans med skogsnäringen av helheten i den svenska modellen för naturvård. Vad kan göras bättre utan att arealen av olika typer av avsättningar behöver öka? Kan naturvårdsinsatserna göras mer effektiva? Oaktat formella och frivilliga avsättningar kommer huvuddelen av arterna fortsatt att finnas i den brukade skogen. Skogsbrukets effekter vid avverkning och lämnad miljöhänsyn behöver ses i ett större perspektiv och effekterna för hela skogslandskapet vägas in. Forskningsresultat behöver också sammanställas och presenteras så att de blir operativt användbara för skogsbruket på regional nivå.

ORDLISTA

Strukturer, substrat och livsmiljöer; Naturvårdsmässigt viktiga strukturer, substrat och livsmiljöer är till exempel gamla och grova träd av olika arter, buskskikt, stående och liggande död ved som är olika mycket nedbrutna, stenblock eller klippväggar, områden med våt eller fuktig mark, rinnande vatten i form av bäckar i skogen, raviner, lövrika äldre skogar eller sumpskogar. Det kan även vara ovanliga trädslag och kantzoner mot vatten eller andra ägoslag.

Miljöhänsyn; Att ta miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder innebär att enskilda gamla träd, boträd, högstubbar, gamla vindfällan och bärande och blommande träd och buskar lämnas. Det innebär också att hänsyn tas till vattenmiljöer och att mindre områden, hänsynsytor, i form av till exempel källor och källpåverkad mark, sumpskogar, rasbranter, äldre lövskogar och hagmarker, hassellundar och brandfältträdgrupper, lämnas. Skogsvårdslagsstiftningen reglerar vilken miljöhänsyn som ska tas.

Utdöenderisk; Utdöenderisk är ett begrepp som innebär en bedömning av vilken risk en enskild art har att dö ut i Sverige eller globalt.

Etableringsmöjlighet; Ett nytt begrepp som Skogsindustrierna vill införa. Etableringsmöjlighet kan ses som motsatsen till utdöenderisk, en omvänd förteelse i form av den nyetablering av arter som kan ske i områden där de kanske inte finns idag. En sådan etableringsmöjlighet kan särskilt uppstå i reservat, frivilliga avsättningar och hänsynsytor där mängden viktiga

substrat som till exempel död ved och gamla träd ökar hela tiden.

Frivilliga avsättningar är skogsområden med produktiv skogsmark som markägaren frivilligt och utan ekonomisk ersättning undantar från vanlig skogsproduktion. En frivillig avsättning har eller kan inom en snar framtid utveckla höga naturvärden, kulturmiljövärden och ha betydelse för rekreation och friluftsliv.

Målbilder för god miljöhänsyn; Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn bör tas vid planering och genomförande av skogsbruksåtgärder i produktions-skog.

Hänsyn till vatten; Att ta hänsyn till vatten i skogslandskapet innebär att man vid en skogsbruksåtgärd hantear kantzonen närmast vattnet så att vattenmiljön skyddas och markkemiska processer och biologisk mångfald bevaras. Hänsynen som tas behöver variera beroende på de platsspecifika förutsättningarna. Ibland bör det lämnas en bred, helt orörd kantzon med träd, ibland bör träd plockhuggas och ibland kan det vara mest ändamålsenligt att avverka ända fram till vattnet.

Körskada; Med körskada avses en skada orsakad av körning med skogsmaskin i skogsmark. Skadan kan vara spårbildning och/eller kompaktering av marken. Att motverka uppkomsten av körskador är ett viktigt mål för svenskt skogsbruk.

Allvarlig körskada; Med allvarlig körskada avses en sådan skada som leder till ökad utförsel av slam till vattendrag och sjöar, ändrar ett vattendrags sträckning, orsakar försumpning eller dämning nära vattendrag, skadar torvmark i anslutning till vattendrag och sjöar, påverkar naturvärden i lämnad hänsyn, försämrar framkomligheten på frekvent använda stigar och leder, försämrar upplevelsevärdet i frekvent använda friluftsområden eller skadar fornlämningar och andra värdefulla kulturlämningar. Allvarliga körskador är oacceptabla enligt skogsbrukets branschgemensamma miljöpolicy. Att helt undvika körskador är mycket svårt och mindre allvarliga körskador måste, enligt den branschgemensamma miljöpolicyen, accepteras i viss utsträckning.

Ståndortsanpassning av skogsbruk innebär att åtgärder i skogen, till exempel föryngring och avverkning, anpassas till förutsättningarna (klimat, markförhållanden med mera) på växtplatsen. Det kan exempelvis handla om att välja olika trädslag beroende på markfuktighet eller att skärmiträd lämnas på frostkänslig mark.

Klimatanpassning av skogsbruk innebär att åtgärder vidtas för att minska klimatrelaterade risker, för att bevara biologisk mångfald och bibehålla ett skogsbruk med jämn leverans av skogsråvara och en god ekonomi. Klimatanpassning syftar också till att motverka negativa effekter på andra samhällsvärden. I praktiken kan det till exempel handla om trädslagsval, att välja plantor som har förädlat för att vara mer robusta i ett förändrat klimat,

kortare omloppstider, att skogsbruket är ståndortsanpassat och har en hög grad av variation.

Naturvårdande skötsel och restaurering är åtgärder som syftar till att förbättra naturvärden och bevara eller gynna den biologiska mångfalden, kulturmiljöer och sociala värden. Exempel på åtgärder är friställning av grova eller gamla lövträd, naturvårdsbränning eller borthuggning av gran för att gynna lövträd, hamling av lövträd i kulturmark, lövängsskötsel och myrslätter. Andra åtgärder är återställande av hydrologin, till exempel igenläggning av diken eller återvätning av utdikade våtmarker och torvmarker. Att återinföra skogsbyte, skapa död ved och döende träd, genom exempelvis ringbarkning, bläckning eller katning är andra insatser. Det kan även ske genom bland annat omvandling till annan typ av skog eller införande av mer naturliga styrningsregimer som brand.

Naturvårdsbränning eller naturvårdsbrand är en planerad och noga kontrollerad bränning av ett skogsområde som genomförs för att i naturvårdssyfte efterlikna en naturlig brand. Naturvårdsbränning kan utföras både inom skyddade områden samt inom skogsbruket som en del i ett frivilligt åtagande.

Formellt avsatta områden är ett samlingsbegrepp för sådana områden som avsatts genom lagar, förordningar, enskilda beslut eller ingångna avtal. Nationalpark, naturreservat, biotopskyddsområden och naturvårdsavtal är formellt avsatta områden.

Sektorsansvar är det gemensamma och delade ansvaret som åligger hela skogssektorn (skogsbruk och myndigheter) att nå skogspolitiska mål om produktion och miljö. För att målen ska nås krävs att skogsbruket som grupp har en högre ambitionsnivå än vad lagen kräver.

Boreala skogar är de barrträdsdominerade skogarna i kallt klimat som sträcker sig runt hela norra hemisfären. I Sverige brukar sydgränsen för de boreala skogarna dras vid "Norrlandsgränsen", Limes Norrlandicus. Söder om denna gräns finns betydligt fler lövträdsarter och dessa skogar betecknas som boreo-nemorala skogar. I EU-sammanhang betecknas även dessa som boreala skogar.

Rödlistan; Rödlistning innebär att arter klassificeras utifrån en bedömning av deras risk att dö ut. Den svenska rödlistan är en lista över arter och deras hotstatus i Sverige. Den baseras på en bedömning av enskilda arters risk att dö ut från landet. Bedömningen görs utifrån internationellt vedertagna kriterier som baseras på flera olika riskfaktorer och resulterar i att arten hamnar i en viss kategori.

Skogsmark är mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent.

Produktiv skogsmark är skogsmark som i genomsnitt kan producera mer än en kubikmeter virke per hektar och år.

Improduktiv skogsmark är skogsmark som i genomsnitt inte kan producera

mer än en kubikmeter virke per hektar och år. Det kan vara trädbevuxna myrar, bergimpediment eller fjällbjörkskog.

Skogscertifiering innebär att en skogsägare på frivillig väg åtar sig att bedriva skogsbruket efter särskilda regler i en certifieringsstandard och att detta granskas av en oberoende part. Reglerna gäller bland annat skogens skötsel, hur skogsbruket bedrivs ekonomiskt, vilken hänsyn som ska tas till miljön och sociala värden samt villkor för de som arbetar inom skogsbruket. Det finns två certifieringssystem i Sverige; FSC (Forest Stewardship Council) och PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification).

Lågor; En låga är ett dött träd som ligger ner.

Beståndsstruktur är hur trädarter, trädens ålder, höjd och diameter varierar i ett skogsområde.

Hänsynsyta är ett mindre område med träd som lämnas kvar vid slutavverkning. Det kan till exempel vara en kantzonzon mot en våtmark eller vattendrag, en mindre sumpskog eller kärr, eller en kantzonzon mot annat ägoslag.

